

הלימוד מוקדש לזכרו של טייס חיל האוויר סא"ל אבנר גולדמן,
ששילב בחייו ספרא וסייפא, נפל בתאונת המסוק ברומניה בט"ו באב תש"ע

"על הפרק"

מפגש מחודש עם התנ"ך

שמואל ב' פרקים י"ז - י"ח

בנקודת השפל הגדולה ביותר במהלך המרד, מתחיל הגלגל לפנות לטובת דוד. רשת הריגול שהניח בבריחתו מירושלים פועלת ומסייעת לו, והמלחמה באבשלום ובצבאו מוכרעת לטובתו.

"וַיִּקְרָאוּ בַסֶּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים" < בקיאות

פרק י"ז

1 שתי עצות משיא אחיתופל לאבשלום. עיינו בעצתו הראשונה של אחיתופל (כא-כב), שימו לב לכינוי 'אביך' ביחס לדוד החוזר שלוש פעמים, וראו גם את תגובת שלמה לבקשת אדניה במל"א ב,כב. חשבו מה משמעותו הפוליטית של מעשה פומבי זה מבחינת אבשלום והעם ומה משמעותו מבחינת דוד. ראו את דברי נתן הנביא (יב,יא-יב), ואת מיקום חטאו של דוד (יא,ב).

2 המקרא נוהג לתאר את השתלשלות האירועים בשני מישורים: במישור הטבעי ובמישור ההנהגה האלהית. שיטה זו מכונה 'הסיבתיות הכפולה'. דוגמא מובהקת לכך מצויה בסיפורנו. מה הסיבה המפורשת בכתוב לדחיית עצתו של אחיתופל? (ראו טז,כג; יז,יד).

בכתוב רמוזה גם סיבה במישור הטבעי-אנושי הקשורה ברטוריקה המתוחכמת של חושי.

א) עקבו אחר הדימויים החזקים והמופוזים בהם נוקט חושי בדבריו ועמדו על השפעותיהם.

ב) מה תפקידו של אבשלום בעצת חושי? מיהו האדם העומד במרכז עצת אחיתופל?

ג) חושי אומר לאבשלום 'ופינך הולכים בקרב'. תרגום יונתן: 'ואתה תהיה הולך בראש כולנו'. רד"ק: 'טוב שתלך אתה במלחמה כי יתחזקו ישראל להלחם כשתהיה אתה במלחמה'. עיינו במקורו של ביטוי זה בשמות לג,יד-טו. כלפי מי הוא מוסב שם? מה מעוניין חושי להשיג באמירות הללו?

3 שליחות אחימעץ ויהונתן כמעט עולה בתוהו, והם בורחים ומגיעים לבחורים: 'ויבואו אל בית איש מנחורים...'. בחורים נזכרת גם בבריחתו של דוד מירושלים (טז,ה): 'ובא המלך דוד עד בחורים והנה משם איש יוצא...'. חז"ל במדרש שמואל אף זיהו ביניהם: 'אחימעץ ויהונתן, בשעה שרדפו עבדי אבשלום אחריהם, רצו ונכנסו לביתו של שמעי. מה עשתה אותה הצדקת, הכניסה אותם בתוך הבאר, ופירעה את עצמה וישבה על פי הבאר, כדי שתציל את שני הצדיקים מן המיתה'. מה ההבדל הגדול בין שני האירועים? תנו דעתכם לפרשנות הדתית שמעניק דוד למעשי שמעי (טז,יא-יב).

סיפור הסתרתם של אחימעץ ויהונתן מקביל לסיפור הסתרתם של מרגלי יהושע (יהושע ב). שימו לב למספר האנשים ותפקידם, מטרת שליחותם, ומעשי האשה, והתייחסו לתוצאת השליחות של מרגלי יהושע (ב,כד). חשבו - מה ניתן ללמוד משתי הקבלות אלה על השינוי במצבו של דוד?

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננברג
The Sodie Rennet Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perk.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. המרכז ללימודי תנ"ך. מתן ירושלים

4 עיינו בפסוקים כו-כט. שימו לב למקום אליו הגיע דוד, ולאנשים הבאים אליו עם האספקה: מחנים - לעיל ב,ח. מכיר בן עמיאל מלא דבר - לעיל ט,ד-ה. שובי בן נחש מרבת בני עמון - י,א-ו. יב, כו - ברזילי הגלעדי. מה המכנה המשותף לכולם ומה משמעות סיועם ברגע זה?

פרק י"ח

5 השוו בין יחסו של דוד ליחסו של יואב לאבשלום לאורך הפרק. ראו פסוקים ה; יא-יד; יט-כ.

6 עקבו אחר שלבי מיתתו של אבשלום בפשט הכתובים (ט; יד; טו). המשנה במסכת סוטה א,ז-ח ראתה בשלבים הללו מידה כנגד מידה: 'במדה שאדם מודד בה מודדים לו... אבשלום נתגאה בשערו לפיכך נתלה בשערו, ולפי שבא על עשר פלגשי אביו לפיכך נתנו בו עשר לונביות (חניתות), ולפי שגנב שלושה לבבות - לב אביו ולב בית דין ולב ישראל, שנאמר ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל לפיכך נתקעו בו שלושה שבטים שנאמר ויקח שלושה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום'. האם לדעתכם המשנה מציבה את החטאים מהקל לכבד או שמא מהכבד לקל? עמדו על ההגיון הטמון בכל אחת מן האפשרויות. בהמשך לדברי המשנה, עמדו על הניגוד בין קבורתו ומצבתו של אבשלום (יז) לבין המצבה שהציב לו בחייו (יח).

7 מרוץ אחימעץ והכושי: עקבו אחר השורש בש"ר בפסקה זו (יט-לב) ועמדו על הקשריו השונים. שאלת אופיה של ה'בשורה' בתום המלחמה עומדת במוקד הפסקה. המתח בין נקודת המבט של דוד לזו של אחימעץ על ה'בשורה' מתגלם בחריפות בדו שיח ביניהם. למה מתכוון אחימעץ באמרו 'שולם' ולמה מתכוון דוד?

"וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא" < הרחבה

'דב שכול בשדה'

חושי, המרבה לשבץ דימויים במהלך דבריו לאבשלום, משתמש בדימוי מיוחד כאשר הוא בא לתאר את מצבו של דוד: "וַיֹּאמֶר חוּשִׁי אֶתָּה יְדַעְתָּ אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אֲנָשָׁיו כִּי גְבָרִים הָמָּה וּמְרִי נֶפֶשׁ הָמָּה כָּדָב שְׂכוֹל בַּשָּׂדֶה וְאָבִיךָ אִישׁ מִלְחָמָה וְלֹא יָלִין אֶת הָעָם": דב שכול מופיע במקרא כדימוי לחיית טרף מסוכנת ופראית, הפועלת באכזריות מרובה. הנביא הושע מתאר את חמת זעמו של ה' במילים "אֶפְגָּשׁם כָּדָב שְׂכוֹל וְאֶקְרַע סָגוֹר לִבָּם וְאֶכְלֶם שֵׁם כְּלָבִיא חֵית הַשָּׂדֶה תִּבְקַעֵם" (הושע יג,ח).

מדוע מודגש עניין השכול רק ביחס לדוב המתנפל על האדם, מכל שאר חיות הטרף? בדרך הטבע אין הדובים מסוכנים לאדם ובדרך כלל אינם מתגרים בו, כל עוד הם מסוגלים לברוח. אולם כאשר הם מצויים במצב של שכול, הם משתוללים בחמת זעם ואין מסוכן מהם. במשלי יז, יב נעשה שימוש אירוני בדימוי זה כדי להמחיש את הפעולה האימפולסיבית, המסוכנת וחסרת ההגיון של הכסיל: "פְּגוֹשׁ דָּב שְׂכוֹל בְּאִישׁ וְאֵל כָּסִיל בְּאִנְלֹתָר".

הדימוי של דב שכול הוא דימוי מתאים אך גם אירוני במיוחד לנסיבות אלה, שכן דוד הגיע למצב שבנו מרד בו, והרי הוא משול לדוב שאיבד את בנו. הבן האובד (אבשלום) זהה לאדם שכביכול אחראי על אובדנו. באמצעות דימוי זה מחדד חושי את הסכנה המיוחדת במצב הנוכחי. דוד ואנשיו מצויים כרגע במצב נפשי קשה: 'מרי נפש המה' ולמרות גילו המתקדם ומצבו הנחות, מרירות הנפש הופכת אותו למסוכן ואכזרי ביותר כפי שאומר רד"ק: 'כדב שכול - שהוא מר נפש כשהרגו לו גורותיו והוא נלחם עם אדם אשר ימצא בחזקה ובמרירות לב'.